

BUXGALTERIYADA QIMMATLI QOG'OZLAR HISOBI

Xalilov Bahromjon Bahodirovich*Osiyo Xalqaro Universiteti, Buxoro**Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada korxonalarda qimmatli qog'ozlar buxgalteriya hisobining turlari hamda ularning qaysi standartlar orqali tartibga solinishi haqida ifodalangan*

Kalit so'z: *qarz qimmatli qog'ozlar, ulushli qimmatli qog'ozlar, aksiya*

Korxonalar o'z bo'sh mablag'larini qimmatli qog'ozlar, davlatning qarz majburiyatlarini sotib olish, boshqa korxonalarning ustav kapitalida qatnashish, birgalikda o'zaro manfaatli loyihalarni amalga oshirish kabi yo'nalishlarga sarf qilishlari mumkin.

Qimmatli qog'ozlar ikki xil toifaga bo'linadi:

1. Qarz qimmatli qog'ozlar.
2. Ulushli qimmatli qog'ozlar.

Qarz qimmatli qog'ozlari – korxonalar bilan kreditorlik munosabatlarini ko'rsatuvchi instrument, ya'ni vositalardir. Qarz qimmatli qog'ozlariga korporativ obligatsiyalar, konvertirlanadigan qarzlar, tijorat qog'ozlari va barcha ta'minlangan qarz qimmatli qog'ozlari misol bo'la oladi.

Ulushli qimmatli qog'ozlar egalik ulushini ko'rsatuvchi qimmatli qog'ozlar kabi obuna qilinadilar. Ular oddiy, imtiyozli yoki boshqa turdagi aksiyalar bo'lishi mumkin. Ular ham sotib olish va egalik ulushini kelishilgan va belgilangan baholarda joylashtirish huquqini o'z ichiga oladi, masalan, varrantlar, huquq va opsiyonlar bo'lishi mumkin. Konvertirlanadigan qarz qimmatbaho qog'ozlar va sotib olinadigan imtiyozli aksiyalar ulushli qimmatbaho qog'ozlar sifatida ko'rilmaydi. Ulushli qimmatbaho qog'ozlar sotib olinganda uning qiymatiga qimmatbaho qog'ozni sotib olish bahosi plyus brokerlik kommission va boshqa sotib olish bilan bog'liq to'lovlar kiradi.

Bir korporatsiya boshqa korporatsiyaning oddiy aksiyalarida ulushli qatnashishni sotib olayotgan holda investitsiyalar hisobi sotib olingandan so'ng odatda bosqichli aniqlanadi. Bir korporatsiyaning boshqasini oddiy aksiyalaridagi investitsiyasi aksiyalar foiziga binoan ovoz berish huquqiga mos holda tasniflanadi.

1. Egalik qilish 20 % gacha (haqiqiy qiymat usuli) –investor passiv ulushga ega hisoblanadi.
2. Egalik qilish 20 % va 50% o'rtasida (ulushli usuli) –investor ahamiyatli ta'sirga ega hisoblanadi.
3. Egalik qilish 50 % dan yuqori (konsolidatsiyalashgan hisobot) – investor nazorat paketiga ega hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan holatlar xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda investitsiyalar hisobini yuritishga bevosita o'z ta'sirini o'tkazadi. Korxonalarning investitsiyalar qilish bilan

bog'liq xo'jalik muomalalari hisobi buxgalteriya hisobining «Moliyaviy qo'yilmalar hisobi» deb nomlangan 12-sonli milliy standarti asosida yuritiladi. Shu bilan birgalikda, investitsiyalardan tushgan daromadlarni tan olish, sho''ba korxonalarga investitsiyalar qilish, birgalikdagi faoliyatga qilingan investitsiyalarni hisobga olish kabi ayrim xo'jalik muomalalari esa, «Asosiy xo'jalik faoliyatining daromadlari» deb nomlangan 2-sonli, «Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlar va sho''ba korxonalarga qilingan investitsiyalar hisobi» deb nomlangan 8-sonli Buxgalteriya hisobi milliy standartlari yordamida tartibga solinadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bahodirovich, X. B. (2025). BYUDJETDAN TASHQARI FONDLAR-UMUMDAVLAT MOLIYASINING BO 'G 'INI SIFATIDA. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 97-105.
2. Bahodirovich, X. B. (2025). MOLIYAVIY NAZORAT TURLARI, SHAKLLARI VA METODLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 68-78.
3. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLAT MOLIYAVIY NAZORAT ORGANLARINING VAZIFALARI VA FUNKSIYALARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 76-86.
4. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLAT MOLIYASI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 118-126.
5. Bakhodirovich, K. B. (2023). *CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP*. *IMRAS*, 6 (6), 161–165.
6. Bahodirovich, X. B. (2024). AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA QARZ MABLAG 'LARI HISOBIGA MOLIYALASHTIRISHDA KORPORATIV.
7. Bahodirovich, K. B., & To'rayevna, S. N. (2025). PORTFOLIO RISK MANAGEMENT. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 380-387.
8. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). COMPANIES' FINANCIAL STATEMENT: CONCEPTS AND PRINCIPLES. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 281-289.
9. Bahodirovich, X. B., & Mahmudovna, Q. G. (2025). TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY XIZMATLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 223-230.
10. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). LOMBARD TASHKILOTLARI VA ULARNING XIZMATLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 290-298.
11. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). BANK TIZIMI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 372-379.
12. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLATNING MAQSADLI JAMG 'ARMALARI FAOLIYATINING XUSUSIYATLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 98-108.

13. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLAT KREDITI-DAVLAT EHTIYOJLARI UCHUN PUL MABLAG 'LARINI JALB ETISH SHAKLI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 95-104.

14. Bahodirovich, X. B. (2025). MOLIVAVIY NAZORAT: MAZMUNI, SOHALARI, OB'EKTI, PREDMETI, TIZIMI, VAZIFALARI, PRINSIPLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 79-89.

15. Bahodirovich, X. B. (2025). ON THE BASIS OF INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL REPORTING PROCEDURE IN UZBEKISTAN. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 12(01), 151-157.

16. Bahodirovich, X. B. (2024). O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO'SHIB OLISHLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 343-348.

17. Bahodirovich, X. B. (2024). O 'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA FONDLARI FAOLIYAT MEKANIZMI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 337-342.

18. Bahodirovich, X. B., & Jamilova, E. (2024). AUDITORLIK HISOBOTI VA UNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISH ASOSLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 38-43.

19. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK XULOSASI VA UNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 252-258.

20. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK TASHKILOTINING HUQUQLARI, MAJBURIYATLARI VA JAVOBGARLIGI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 31-37.

21. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITDA MUHIMLIK DARAJASINI ANIQLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 18-23.

22. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITNING AXLOQ KODEKSI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 24-30.

23. Bahodirovich, X. B. (2024). BANK SIRI VA BANK AXBOROTINING MAXFIYLIGIGA RIOYA QILISH TALABLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 259-265.

24. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK TEKSHIRUVLAR NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 245-251.

25. Bahodirovich, X. B. (2024). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 271-277.

26. Алимova, Ш. А. (2025). ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ САНКЦИЙ НА ЭКОНОМИКУ УЗБЕКИСТАНА В 2023-2024 ГОДАХ: АНАЛИЗ И ПРОГНОЗЫ. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(6), 97-103.

27. Алимова, Ш. А., & Тошов, М. Х. (2025). ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 137-144.
28. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2025). INNOVATSIYALARNI QO‘LLAB-QUVVATLASHNING TASHKILIY TUZILMALARI: INFRATUZILMAVIY TASHKILOTLAR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 25-34.
29. Azimov, B. F., Maksudovich, A. Z., & Qudratova, G. M. (2025). INNOVATIVE ACTIVITY AS A FACTOR IN ECONOMIC DEVELOPMENT.
30. To‘rayevna, O. M., & To‘rayevna, S. N. (2025). KORXONALARNI STRATEGIK RIVOJLANISHIDA XODIMLAR VA MEHNAT MOTIVATSIYASI TIZIMI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(7), 6-14.
31. Sodiqova, N. T., & Khalilov, B. B. (2025). SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: TOURISM'S CONTRIBUTION TO A SUSTAINABLE FUTURE AND SUPPORTING TOURISM INDUSTRY BY THE TOOLS OF MARKETING. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 87-97.
32. Hakimovich, T. M. (2025). HUDUDLARNI STRATEGIK REJALASHTIRISH VA BOSHQARISHNING ASOSIY BOSQICHLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(4), 225-232.
33. Hakimovich, T. M. (2025). HUDUDLAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 157-166.
34. EI, I. (2025). THEORETICAL AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF TAX BURDEN OPTIMIZATION. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 12(01), 355-358.
35. Ibodulloyevich, I. E. (2025). DEVELOPMENT DIRECTIONS OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. *SHOKH LIBRARY*.
36. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.
37. Raxmonqulova, N. O. (2025). TASHKILOTNING XALQARO BOZORDA MUVAFFAQIYATLI FAOLIYAT YURITISH USULLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 2(1), 8-14.
38. Shadiyev, A. X. (2025). METHODS OF TEACHING THE “ECONOMIC THEORY”. *SHOKH LIBRARY*.
39. Akbarovna, N. N. (2025). PROBLEMS OF INCREASING INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. *SHOKH LIBRARY*.
40. Supieva, B. M. (2023). EFFECTIVENESS OF USING PR-ADVERTISING SERVICES IN THE PROCESS OF PRODUCT DELIVERY ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION.
41. Bustonovna, J. Z. (2024). IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA DAVLATNING ROLI.

42. Bustonovna, J. Z. (2024). IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA MEHNATNI SAMARALI TASHKIL QILISHNING ASOSIY YO'LLARI.

43. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL IQTISODIYOTDA BIOXILMAXILLIK VA BIOXILMA XILLIKNING AFZALLIK TOMONLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 170-178.

44. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL TRANSFORMATSIYA: BARQARORLIKNING YANGI DAVRI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(5), 102-110.

45. Жумаева, З. К. (2024). Мобильный Маркетинг Как Эффективное Средство Стимулирования Сбыта Товаров И Услуг. *Miasto Przyszłości*, 54, 697-702.

46. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.

47. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). INVESTITSIYALARNI JALB QILISH VA BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBASI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(5), 12-22.

48. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYANI JALB QILISH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 29-38.

49. Sadilloeyevna, D. M. (2025). Prospects for Investments in Modernization of the Economy in the Agricultural Sector. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 12(01), 217-222.

50. Тошев, Ф. З. (2022). РАЗВИТИЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 214-218).

51. Тошев, Ф. З., & Алимова, Д. Д. (2019). РАЗВИТИЕ СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ НА СТРАХОВОМ РЫНКЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. *ББК 65.0501 С 56*, 380.

52. Тошев, Ф. З. (2018). ИННОВАЦИОННЫЕ РЕШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ. *Интернаука*, (20-1), 95-96.

53. Тошев, Ф. З. (2022). РАЗВИТИЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 214-218).